

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№12

2025
dekabr

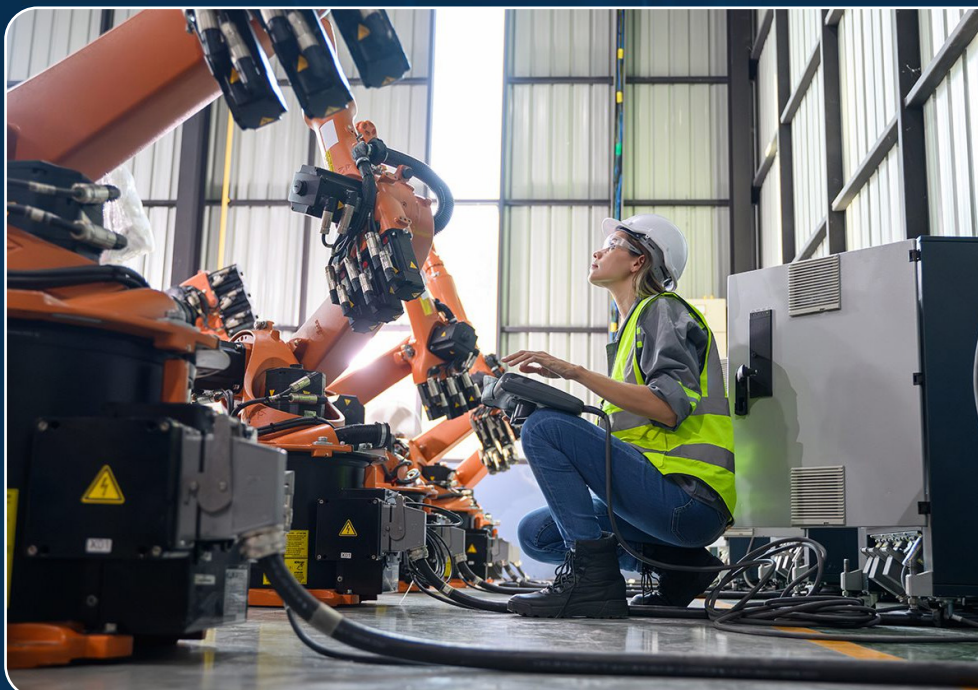

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 732 sahifa.
2025-yil, dekabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RASMIY RIVOJLANISH YORDAMI (OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE, ODA) ORQALI O'ZBEKISTONDA DAVLAT MOLIYASINI BOSHQARISH (PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT, PFM) TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	24
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Ulug'ova Maftunabonu To'liqinova	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN LEADING WHEAT-PRODUCING COUNTRIES.....	28
Turayeva Gulizahro	
BLOKCHEYN TIZIMLARI UCHUN XESH FUNKSIYALARNI TANLASH MEZONLARI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	32
Abduraximov Baxtiyor, Allanov Orif, Turdibekov Baxtiyor	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA KICHIK KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISHNI SAMARALI TASHKIL ETISH MODELLARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	39
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
ISSIQLIK AKKUMULYATORINING RAZRYADLANISH JARAYONIDA SUYUQLIK QATLAMLARIDA HARORAT TAQSIMLANISHINING BIR O'LCHOVLI MODEL	43
B.A. Hikmatov, M.S. Mirzayev	
ISLOM MOLIYASI TAMOIYILLARI ASOSIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	49
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	
ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ СИСТЕМ В ОБУЧЕНИИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ИНФОРМАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ.....	54
Даниярова Улбосын Куатбаевна	
YANGI TURDAGI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARI KO'RSATKICHLARINI KOMPLEKS BAHOLASH	58
Ergasheva Rashida Abdug'aniyevna	
HALQALI YIGIRISH MASHINASIDA BURAM UCHBURCHAGINING IP UZILISHIGA BOG'LIQLIGINI TADQIQI.....	62
Soliyev Azizbek Kamoldinovich	
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТУРИЗМА 2030: СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЗБЕКИСТАНА	69
Голышева Елена Вячеславовна	
STRATEGIK JARAYONNING MODELLARI	76
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
МАТЕМАТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ КВАРТИР В МНОГОЭТАЖНЫХ ДОМАХ.....	81
Уринов Адхамжон Акбарович	
MATERIALLARNI MURAKKAB YASSI TRAEKTORIYALAR BO'YICHA DEFORMASIYALANTIRISHDA PLASTIK DEFORMASIYALANISH JARAYONLARI	88
A.Xakimov, X.Xakimov	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI.....	95
Xaitov Shaxzod Sharipboyevich	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH CHORA-TADBIRLARINING KETMA KETLIGI	102
Xusanova Maloxat Mengnorovna	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA LOGISTIKA XARAJATLARI TAHLILI	107
Saidova Kamola Xoshimovna	

OZIQ-OVQAT SANOATINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI	111
Tleuv Niyetulla Raxmanovich	
YUQORI MUSTAHKAM KOMPOZIT ARMATURALARDAN FOYDALANILGAN TEMIRBETON KONSTRUKSIYALARINING YUK KO'TARUVCHANLIGI VA UZOQ MUDDATLI DEFORMATSIYALARINI BAHOLASH	114
Mamajanova Odina Alisher qizi	
KORXONALARDA DAROMADLILIK KO'RSATKICHLARINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	119
Farog'at Xo'jabekova, Eshankulova Nafisa Komiljon qizi	
TEMIR YO'L INFRATUZILMASIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI QO'LLASH: CSR, ESG VA PRI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH	124
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OPTIMIZING MARKETING AND EDUCATIONAL PROCESSES IN HIGHER EDUCATION	128
Sadikov Shoxrux Shuhratovich	
BANK FAOLIYATIDA "YASHIL" MOLIYAVIY VOSITALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	133
Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN LOYIHALARNI ISLOM MOLIYA INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI	139
Xaitov Shaxzod Sharipboyevich	
BOSHQARUV PSIXOLOGIYASIGA DOIR MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	145
Aripov Oybek Abdullayevich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARALARI	150
Karimov Nodirbek	
УТИЛИЗАЦИЯ ПОБОЧНЫХ ПРОДУКТОВ ПЕРЕРАБОТКИ ХЛОПКА ДЛЯ СИНТЕЗА АНТИКОРРОЗИОННЫХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ.....	155
Ситмуратов Тулкинбек Сабирбаевич, Баходиров Худайберган Баходир угли	
SANOAT KORXONALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	163
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li	
O'ZBEKISTON TO'QIMACHILIK SANOATIDA XORIJIY INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	168
Nazarova A.N.	
АВТОМАТИЗИРОВАННАЯ СИСТЕМА РАСЧЁТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОТРУДНИКОВ ОРГАНИЗАЦИИ	172
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
BLOCKCHIAN, IOT (INTERNET OF THINGS) NING IQTISODIY SOHALARDA QO'LLANISHI	178
Avazov Ergash Xidirberdiyevich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI MOLIYAVIY BOSHQARISHNING JORIY HOLATI VA EKONOMETRIK TAHLILLAR ASOSIDA KELGUSI YILLAR PROGNOZI.....	182
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
QISHLOQ XO'JALIGI KLASSTERLARI MOLIYAVIY HOLATINING NAZARIY JIHATLARI	190
Dildora Yuldasheva	
TURIZM SOHASIDA TRANSPORT XIZMATLARINING HOLATI	194
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
MAHALLA BUDJETI VA SOLIQLARNING YIG'ILUVCHANLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	200
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	

BUDJET TASHKILOTLARIDA QURILISH-TA'MIRLASH XARAJATLARI HISOBINING USLUBIY JIHATLARI.....	206
<i>Azizova Zilola Lochinovna</i>	
KOSHI – BUNYAKOVSKIY – SHVARS INTEGRAL TENGSIZLIGI VA UNING IQTISODIYOTDAGI ROLI.....	212
<i>Saipnazarov Shaylovbek Aktamovich</i>	
ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННЫЙ СЕКТОР УЗБЕКИСТАНА: ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ, ПЕРЕРАБОТКА БИОМАССЫ И СТРАТЕГИИ СОКРАЩЕНИЯ ПОСТУБОРОЧНЫХ ПОТЕРЬ	219
<i>Эгамбердиев Хумоюн Хамрокулович</i>	
HOVUZ BALIQCHILIGI XO'JALIKLARIDA REJALASHTIRISHNING MUDDATLARI VA BOSQICHLARI	227
<i>Dosmuratova Shaxista Kengashovna, Menglikulov Bakhtiyor Yusupovich</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	233
<i>Ergashev Jamshid Jamoliddinovich</i>	
KON-METALLURGIYA KORXONALARINING KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA KPINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	237
<i>Ergashov Botirjon Ergashovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	245
<i>Ahmadjanov Ilyosbek</i>	
ACCELERATING SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT IN RURAL AREAS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES: A COMPREHENSIVE ANALYSIS	250
<i>O.Q. Xudayberdiyeva, Z.B. Negmatullayeva</i>	
ISSIQXONALARDAN FOYDALANISHNING OZIY-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI BO'YICHA MUAMMONI ASOSLASH VA UNING MILLIY MANFAATLARGA ALOQADORLIGINI ANIQLASH	256
<i>Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li</i>	
NAMANGAN VILOYATIDA DON MAHSULOTLARI NARXLARINI SHAKLLANTIRISHDA BOZOR TAJRIBASI	260
<i>Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon o'g'li</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING JAHON TAJRIBASI: MUAMMO VA ISTIQBOL	264
<i>Mamadaliyev Akmaljon</i>	
ПОВЫШЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ЗНАЧИМОСТИ НАЛОГОВ В НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ.....	269
<i>Зайналов Джахонгир Расулович</i>	
FARG'ONA VODIYSIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI	274
<i>Murodxiyeva Feruza Majidovna</i>	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI BARQARORLIGINI TA'MINLASH STRATEGIYALARI.....	280
<i>Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna</i>	
LABOR MIGRATION IN UZBEKISTAN: SOCIO-ECONOMIC TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS	285
<i>Razakova Barno Sayfiyeva</i>	
U-NET BASED POLYP SEGMENTATION ON KVASIR-SEG DATASET: PERFORMANCE EVALUATION AND COMPARISON WITH STATE-OF-THE-ART METHODS	289
<i>Mukhriddin Arabboev, Shohruh Begmatov, Sukhrob Bobojanov</i>	

IQTISODIYOT TARMOQLARI VA SOHALARI RIVOJLANISHIDA SUN'IIY INTELLEKTDAN FOYDALANISH MASALALARI	300
Davletov Islambek Xalikovich, Normirzayev Ulmasjon Muzaffarjon o'g'li	
IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT MUHITINI SHAKLLANTIRISH SHART-SHAROITLARI VA OMILLARI	304
Karimova Iroda Abdusattarovna	
"MENING MAKTABIM" LOYIHASINI OMMALASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	311
Dilshod Pulatov, Xamidaxon Akbarova, Dildora Mirzayeva	
ISSUES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EDUCATION MARKET	320
Inomiddin Imomov	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДА ОЦЕНКИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С УЧЕТОМ СТЕПЕНИ НОВИЗНЫ И ЭФФЕКТОВ	324
Алиева Эльнара Аметовна	
ИНТЕГРАЦИЯ ЦИФРОВЫХ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ В СИСТЕМУ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	331
Назарова Гулчехра Нурмуханбетовна	
ECONOMIC GROWTH: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECT	336
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
AGROKLASTERDAGI XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLAR O'RTASIDAGI O'ZARO ALOQALAR MEKANIZMINING BUGUNGI HOLATI	342
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
SIMSIZ ALOQA TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA TEMIR YO'L STANSIYALARIDA POYEZDLAR HARAKATINI TASHKIL ETISH	350
Jonikulov Egamberdi Shavkat o'g'li	
GENDER SIYOSATI VA DEMOGRAFIK O'SISHNING INSON KAPITALIGA TA'SIRI	357
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
СОСТОЯНИЕ ВИТАМИННО-МИНЕРАЛЬНОГО ОБМЕНА (ВИТАМИН D, КАЛЬЦИЙ, МАГНИЙ, ФОСФОР) У ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА С ОСТРОЙ ПНЕВМОНИЕЙ НА ФОНЕ ВЕГЕТАТИВНЫХ ДИСФУНКЦИЙ	364
Абдурахмонов Жасур Нематович, Шарипова Олия Аскаровна, Бахронов Шерзод Самиевич	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TARKIBIY TUZILISHI	373
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ АО ХУДУДГАЗТАЪМИНОТ	377
Хусанов Дурбек Нишанович	
ТЕМИР YO'L TRANSPORTIDA NAZORAT GABARIT QURILMALARINING ZAMONAVIY HOLATI, TAHLILI VA HARAKAT TAKRIBI GABARITLARINI ANIQLASH USULINI TAKOMILLASHTIRISH	384
Xidirov Erkin Irgashovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA SUV RESURSLARIDAN FOYDALANISH VA SAMARALI TAQSIMLASHDA RIVOJLANGAN XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	391
Amanbaev Amanali Ortazbaevich	
GLOBAL DARAJADA FAOLIYAT YURITADIGAN BRONLASH TIZIMLARINING ILG'OR XORIY TAJRIBALARI	396
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA INFRATUZILMA LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	403
Akmal Shodiyev	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUVCHI KORXONALARDA LIZING MUNOSABATLARI HISOBİ	408
Inamov Abdusalom Muhamadovich, Inomov Sardor Abdusalomovich, Inomov Hasanboy Abdusalom o'g'li	

O'TKIR BRONXOLIT BILAN KASALLANGAN BOLALARDA KATAMNEZNING EKOLOGIK OMILLAR TA'SIRIDA UZIGA XOS KECHISHI.....	412
Azimova Kamola Talatovna	
THEORETICAL ASPECTS OF STUDYING CONCEPTS RELATED TO YOUTH TOURISM	416
Norboyev Allayor Ismoilovich, Mansurova Zebuniso Abdurashidovna	
THE ESSENTIAL STRATEGIES WAYS OF SERICULTURE INDUSTRY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	420
Khojimatov Ravshanbek Rasuljonovich	
BLENDED LEARNING PLATFORMASI KANSEPSIYASI, ARXITEKTURASI VA FUNKSIONAL TUZILMASI.....	425
Qobulova Madina Tuxbatillo qizi, Mirzaaxmedov Muxammadbobur Karimberdiyevich	
ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHOLI DAROMADLARI VA FAROVONLIGIGA TA'SIRI: IQTISODIY TAHLIL VA EKONOMETRIK BAHOLASH	430
Kuanishbay Berdimuratov	
MARKETING EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHGA OID XORIJIY YONDASHUVLAR TAHLILI	434
Sobirov Azizbek Avazbekovich	
УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ОРГАНИЗАЦИИ	443
Бабахонов Бабуржон Шухрат угли	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIGA SOLIQ IMTIYOZLARINI QO'LLASH MASALALARI.....	449
Ibroximov Muxammadjon Abdullajanovich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA LOGISTIKA BOSHQARUVINING RAQAMLI MODEL VA UNING SAMARADORLIGI	453
Olimova Bahora Shuxratovna	
СУЩНОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	463
Муминходжаева Дилноза Рамизовна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И АНАЛИТИЧЕСКИХ ПЛАТФОРМ	468
Дурманов Акмал Шаймарданович	
УПРАВЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫМ РАЗВИТИЕМ СОЦИАЛЬНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА.....	477
Холмуратов Джахонгир Салимбек угли	
O'ZBEKISTONDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI.....	483
Yuldashev Erkin Xusanovich	
MINTAQAVIY INVESTITSIYA-INNOVASION JARAYONLARGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	489
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
AGROKLAsterLARDA ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	495
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF MICE TOURISM AND ITS ADAPTATION TO THE CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	501
Ilkhomova Gulnoza Zayniddin kizi	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRTLARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH.....	507
Qutbtiddinov Hikmatillo Qudratillo o'g'li	
TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI VA ULARNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	512
Umarova Munira Muxitdinovna	

JINDA ARRALI SILINDR TISHLARIDAN TOLANI AJRATISH JARAYONINI HAVO OQIMI ASOSIDA OPTIMALLASHTIRUVCHI ENERGIYA TEJAMKOR QURILMANI MODELLASHTIRISH.....	516
Mirzakarimov Mirsharofiddin Mirzaabdurahimovich	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI TOMONIDAN ISHLAB CHIQUARILGAN MAHSULOTLARNI XORIJGA EKSPORT QILISH MEKANIZMLARI	524
Matkarimov Anvar Tajimatovich	
MUHANDISLIK KONSTRUKSIYALARIDA MURAKKAB SIRTLARNI CHIZMA GEOMETRIYA YORDAMIDA TAHLIL QILISH	528
Qutbtiddinov Hikmatillo Qudratillo o'g'li	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI SOLIQ NAZORATINI AMALGA OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	533
Ismailov Bobir Salomovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA KAPITAL QO'YILMALAR XUSUSIYATLARI VA ULAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH	540
Baxriyev Muxiddin Sheraliyevich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR VA ULAR BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	545
Fayzullayev Murodjon Nematulayevich	
O'ZBEKISTONDA KLASSTER IQTISODIYOTI: INVESTITSİYALAR, EKSPORT VA SANOAT ISHLAB CHIQUARISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI (2022-2024-YILLAR KESIMIDA).....	550
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich, Jabbarov Majidbek Erzodovich, Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
GLOBAL YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI SAMARADORLIGINI BAHOLASHDA EKOLOGIK, IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARNING TAHLILI	556
M.M.Muminova	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA SMART TURIZM SHAROITIDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON ISTIQBOLLARI	565
Najmidinov Azizbek Bahrom o'g'li	
ТЕКУЩИЕ УГРОЗЫ И ВЫЗОВЫ, СВЯЗАННЫЕ С МИГРАЦИОННЫМИ КРИЗИСАМИ	571
Бегматов Хусанбек	
ELEKTRON TIJORAT SEKTORI UCHUN ONLAYN REKLAMA SAMARADORLIGINI BAHOLASH	575
Rajabova Dilbar Ixtiyor qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA O'ZBEKISTON MEVA-SABZAVOTCHILIK SOHASIDA MAHSULOT YETISHTIRISHDAN TORTIB UNI BOZORGA CHIQUARISHGACHA BO'LGAN JARAYONDA NEYROMARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	582
Sadiy Shukrillo Asatillo o'g'li	
YOSH TADBIRKORLAR FAOLIYATIDA INNOVATSION G'OYALARNING AMALIY AHAMIYATI	590
Ergashev Oybek Xaydaraliyevich	
ТЕХНОЛОГИЯ НЕТРАДИЦИОННОГО СБАЛАНСИРОВАННОГО КОМБИКОРМА, С ОБОГАЩЕННЫМ БЕЛКОМ И ФЕРМЕНТАМИ СОСТАВОМ ИЗ ГРИБКА PLEUROTUS OSTREATUS.....	594
Ниезов Хусан Ниез угли	
MINTAQAVIY RIVOJLANISH INDIKATOR TIZIMINING AHAMIYATI	601
Turdiyev Ulug'bek Qayumovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH BO'YICHA DAVLAT SIYOSATI	608
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
TO'QIMACHILIK KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BOSHQARISH JARAYONI VA TIZIMI	612
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	

SPORT SANOATINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA OID XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI.....	616
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
MARKAZLASHTIRILGAN DISPETCHERLIK TIZIMIDA POEZDLAR HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA AVTOMATLAR NAZARIYASIGA ASOSLANGAN INTEGRATSIYALASHGAN MATEMATIK MODEL.....	620
Muhiddinov Obidjon Omonjon o'g'li	
ПРОЦЕНТНЫЙ РИСК ПО КРЕДИТАМ: АНАЛИЗ, ОЦЕНКА И УПРАВЛЕНИЕ.....	627
Абдуллаев Шахобиддин Шамсиддинович	
REDUCTION OF GREENHOUSE GAS EMISSIONS: EMISSION QUOTAS OR MANDATORY CONTROL TECHNOLOGIES	633
Bobonov Doston Abdumo'min o'g'li, Qozoqboyev Jasur Abduvali o'g'li	
AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA).....	637
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
ПОЛУЧЕНИЕ СТОМАТОЛОГИЧЕСКОГО ЦЕМЕНТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ВОЗОБНОВЛЯЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ.....	643
Арипова Мастура Хикматовна, Ташбаев Джахангир Назим угли	
МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОМЫШЛЕННЫХ ГОРЕЛОК И ИССЛЕДОВАНИЕ ИХ ТЕПЛОВОЙ НАГРУЗКИ	652
Ражабов Азамат Тоирович	
QISHLOQ XO'JALIK TEXNIKALARI MARKETINGI VA UNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI.....	658
Xolmirzayev Bobur Mansurovich	
ПРИМЕНЕНИЕ СУБСИДИАРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ АНКРОТСТВА: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И ВОЗМОЖНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	663
Хамзина Динара Рашатовна	
YASHIL REKREATSION TURIZM KONSEPSIYASINI JORIY ETISHNING ILMIY-AMALIY JIHATLARI.....	669
Baxriyeva Zarina Nasimovna	
KORXONALARDA DIVERSIFIKATSIYA SIYOSATINI SHAKLLANTIRISHDA IQTISODIY MEXANIZMLARINING O'RNI	672
Mirzarayimova Feruza Zokirjon qizi, Levakov Izzatulla Nematillayevich	
QALINLIGI 2 MM BO'LGAN TASMALI LISTLARNI SOVUQ HOLATDA PROKATLASH TEXNOLOGIK JARAYONINI ISHLAB CHIQISH	679
Yusupov Abdulaziz Abdullajanovich, Saydumarov Botir Muradovich, Arslonov Asadbek G'aybulla o'g'li	
HUDUDIIY TARMOQLANGAN AVTOMOBIL YO'LLARI MUHANDISLIK INSHOOTLARI KOMPLEKSINI LOYIHALASH VA QURISH JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH.....	682
Zikrayev Akmaljon Alimovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIDA DAROMADLARNI OSHIRISH YO'LLARI.....	688
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
"MIKROSIMULYATSION MODELLAR" VA ULAR YORDAMIDA IQTISODIY SIYOSATGA OID QARORLARNING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA TA'SIRINI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI.....	694
Mualliflar Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI TUZILMAVIY KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA TAMOIYILLARI.....	702
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISH VA TARTIBGA SOLISH	707
Sharoxmatov Abduraxim Abdulamitovich	

SMART SOATLAR YORDAMIDA BEMORLAR SALOMATLIGINI NAZORAT QILISH.....	712
<i>Alimqulov Nurmuhammad Muqumjon o'g'li, Eraliyev Humoyun Ma'mirjon o'g'li, Madaminova Mahliyo Bahodirjon qizi</i>	
PENSIYA JAMG'ARMASI FAOLIYATINI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI	718
<i>Sherjonov Doniyor Saparbayevich</i>	
TOG'-KON SANOATI KORXONALARIDA BARQAROR RIVOJLANISH IMKONIYATLARINI BAHOLASH.....	722
<i>Karimov Ma'ruf Ixtiyorovich</i>	
MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA ISLOM MOLIYASINING AHAMIYATI	726
<i>Sultonov Baxtiyor Baxodirovich</i>	

MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA ISLOM MOLIYASINING AHAMIYATI

Sultonov Baxtiyor Baxodirovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,

To'rtko'l fakulteti, Kafedra mudiri

Email: b.sultonov@tsue.uz

ORCID: 0009-0000-2479-9716

Annotatsiya. Ushbu maqolada islom moliyasining mintqa iqtisodiyotini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda jahon islom moliyasi sanoatining joriy holati, uning rivojlanish tendensiyalari, mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'siri hamda kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi roli o'rganilgan. Tadqiqot natijalarida Markaziy Osiyo mintaqasida, xususan O'zbekistonda islom moliyasini joriy etishning istiqbollari va imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: islom moliyasi, islomiy banklar, sukuk, musharaka, mudaraba, mintqa iqtisodiyoti, moliyaviy inklyuzivlik, kichik va o'rta biznes.

Abstract. This article analyzes the importance of Islamic finance in regional economic development. The study examines the current state of the global Islamic finance industry, its development trends, impact on regional economic growth, and its role in financing small and medium enterprises. The research results substantiate the prospects and opportunities for implementing Islamic finance in the Central Asian region, particularly in Uzbekistan.

Keywords: Islamic finance, Islamic banks, sukuk, musharaka, mudaraba, regional economy, financial inclusion, small and medium enterprises.

Аннотация. В данной статье анализируется значение исламских финансов в развитии экономики региона. В исследовании изучено текущее состояние мировой индустрии исламских финансов, тенденции ее развития, влияние на региональный экономический рост и ее роль в финансировании субъектов малого и среднего бизнеса. В результате исследования обоснованы перспективы и возможности внедрения исламских финансов в Центральноазиатском регионе, в частности, в Узбекистане.

Ключевые слова: исламские финансы, исламские банки, сукук, мушарака, мудараба, экономика региона, финансовая инклюзивность, малый и средний бизнес.

KIRISH

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida moliyaviy tizimlarning barqarorligi va inklyuzivligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada islom moliyasi o'zining noyob xususiyatlari bilan alohida e'tiborga sazovordir. Islom moliyasi deb ataladigan moliyaviy tizim islom qonunlari majmui — shariatga asoslangan bo'lib, foiz (riba), spekulyatsiya (maysir) va noaniqlik (gharar) kabi tushunchalarni taqiqlaydi hamda aktivlarga asoslangan moliyalashtirishni targ'ib qiladi [1]. 2024-yil yakunlariga ko'ra, jahon islom moliyasi sanoati aktivlari 3,88 trillion AQSh dollariga yetdi, bu 2023-yilga nisbatan 14,9 foizlik o'sishni tashkil etdi [2]. Ushbu raqamlar islom moliyasi sektorining barqaror rivojlanish sur'atlarini va global moliyaviy tizimda uning ahamiyatining ortib borayotganligini yaqqol ko'rsatmoqda.

Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda moliyaviy resurslarning yetarli darajada mavjudligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Har qanday iqtisodiy faoliyat muayyan hududda ro'y beradi va shu hududning rivojlanish

darajasi bevosita moliyaviy imkoniyatlarga bog'liq. Mintaqalarni rivojlantirishdagi muhim vazifalardan biri — turli hududlar aholisi o'rtasidagi turmush darajasi bo'yicha tafovutlarni bartaraf etishdir [3]. Buning uchun rivojlanish darajasi nisbatan past bo'lgan hududlar uchun maxsus davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, shuningdek, noan'anaviy moliyalashtirish usullaridan keng foydalanish zarur. Islom moliyasi aynan shu yo'nalishda muhim imkoniyatlarni taqdim etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabr kungi Oliy Majlisga murojaatnomasida "mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etish bo'yicha huquqiy bazani yaratish vaqti-soati keldi. Bunga Islom taraqqiyot banki hamda boshqa xalqaro moliya tashkilotlari ekspertlari jalb etiladi", deb ta'kidlangan [4]. Ushbu bayonot O'zbekistonda islom moliyasini rivojlantirish yo'nalishidagi davlat siyosatining muhim bosqichini belgilab berdi.

Tadqiqotning maqsadi mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda islom moliyasining roli va ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilish, shuningdek, O'zbekistonda ushbu sohani joriy etishning istiqbollarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi: jahon islom moliyasi sanoatining joriy holatini tahlil qilish; islom moliyasining mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini baholash; kichik va o'rta biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi islom moliyasi instrumentlarining samaradorligini o'rganish; Markaziy Osiyo, jumladan O'zbekistonda islom moliyasini joriy etish istiqbollarini asoslash.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik tahlil, tizimli yondashuv va ilmiy umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Ma'lumotlar manbai sifatida Islom moliyaviy xizmatlar kengashi (IFSB), Xalqaro Valyuta Fondi (XVF), Jahon banki, Islom taraqqiyot banki (IsDB), Osiyo taraqqiyot banki (ADB), shuningdek, Refinitiv va LSEG kabi xalqaro ma'lumotlar bazalaridan foydalanildi. Tadqiqotda 2019–2024-yillar oralig'idagi statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Islom moliyasi rivojlanganlik ko'rsatkichi (IFDI — Islamic Finance Development Indicator) metodologiyasi asosida turli mamlakatlarning islom moliyasi sohasidagi yutuqlari qiyosiy tahlil qilindi. Shuningdek, mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish va moliyaviy inklyuzivlik o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash maqsadida korrelyatsion tahlil usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon islom moliyasi sanoati so'nggi o'n yillikda barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda. IFSB ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda global islom moliyasi aktivlari 3,88 trillion AQSh dollariga yetdi, bu 2023-yilga nisbatan 14,9 foizlik o'sishni tashkil etdi [2]. Islom banklari aktivlari yillik 17,05 foizga o'sdi va butun sanoat aktivlarining 71,6 foizini tashkil qildi. Sukuk bozori 25,6 foizlik o'sish bilan eng tez rivojlanayotgan segment bo'lib, 2024-yilda umumiy emissiya hajmi 230,4 milliard AQSh dollarini tashkil etdi [5]. Islom sug'urtasi (takaful) aktivlari 16,9 foizga o'sdi, garchi umumiy ulush 1,4 foizni tashkil qilsa-da [2].

Mintaqaviy taqsimotga ko'ra, Fors ko'rfazi hamkorlik kengashi (GCC) mamlakatlari global islom moliyasi aktivlarining 53,1 foizini tashkil etadi. Sharqiy Osiyo va Tinch okeani mintaqasi (asosan Malayziya va Indoneziya) 21,9 foiz ulushga ega. Yaqin Sharq va Shimoliy Afrika (GCCdan tashqari) 16,9 foizni tashkil qiladi [2]. Qolgan mintaqalar, jumladan Yevropa va Markaziy Osiyo, Janubiy Osiyo hamda Sahara janubidagi Afrika nisbatan kichik ulushga ega bo'lsa-da, ular istiqbolli o'sish hududlari sifatida qaralmoqda.

1-jadval. Islom moliyasi rivojlanganlik ko'rsatkichi (IFDI) bo'yicha yetakchi mamlakatlar (2024-yil)

№	Mamlakat	IFDI balli	Moliyaviy ko'rsatkichlar	Boshqaruv	Bilim	Xabardorlik
1	Malayziya	113	98	94	147	172
2	Saudiya Arabistoni	74	65	49	75	143
3	Indoneziya	61	31	65	195	56
4	Bahrayn	59	35	86	49	112
5	Quvayt	59	42	75	21	157
6	BAA	52	33	71	34	116
7	Ummon	48	16	89	28	94
8	Pokiston	43	22	75	52	58
9	Qozog'iston	32	12	45	38	65
10	Qirg'iziston	28	8	42	25	48
	Jahon o'rtachasi	9	5	16	7	12

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, Malayziya barcha ko'rsatkichlar bo'yicha yetakchilik qilmoqda va ketma-ket o'n ikki yil davomida IFDI reytingida birinchi o'rinni saqlab kelmoqda [7]. Mamlakat islom moliyasi sohasida mustahkam huquqiy baza, rivojlangan institutsional infratuzilma va yuqori darajadagi xabardorlikka ega. Saudiya Arabistoni ikkinchi o'rinda tursa-da, Malayziyadan 39 ball ortda qolmoqda. Indoneziya bilim ko'rsatkichi bo'yicha eng yuqori natijani qayd etgan bo'lib, bu mamlakatda islom moliyasi sohasidagi ta'lim va tadqiqotlarning keng yo'lga qo'yilganligini ko'rsatadi.

Markaziy Osiyo mintaqasida islom moliyasi hali rivojlanishning dastlabki bosqichida. Yevrosiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki instituti va LSEG qo'shma tadqiqotiga ko'ra, 2024-yil boshida mintaqada islom moliyasi aktivlari 699 million AQSh dollarini tashkil etgan bo'lib, bu global aktivlarning atigi 0,01 foiziga teng [8]. Biroq mintaqaning qulay demografik ko'rsatkichlari (aholining 85 foizi musulmonlar), barqaror iqtisodiy o'sish (so'nggi yigirma yilda o'rtacha 6,4 foiz) va rivojlangan bank tizimi kelajakda sezilarli o'sish uchun zamin yaratmoqda [9].

2-jadval. Markaziy Osiyoda islom moliyasi aktivlari dinamikasi va prognozi (mlrd. AQSh dollari)

Ko'rsatkich	2024	2028 (prognoz)	2033 (prognoz)	O'sish (marta)
Islom banklari aktivlari	0,699	2,5	6,3	9,0
Sukuk bozori	0,05	2,05	5,6	112,0
Jami islom moliyasi aktivlari	0,749	4,55	11,9	15,9

Prognozlarga ko'ra, Markaziy Osiyoda islom banklari aktivlari 2033-yilga borib 6,3 milliard AQSh dollariga, sukuk bozori esa 5,6 milliard AQSh dollariga yetishi kutilmoqda [8]. Bu o'sish asosan energetika, transport va logistika, sanoat, oziq-ovqat xavfsizligi hamda ijtimoiy infratuzilma sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalar hisobiga ta'minlanishi rejalashtirilmoqda. Qozog'iston mintaqada yetakchilik qilishi, O'zbekiston esa yaqin orada ikkinchi o'ringa chiqishi prognoz qilinmoqda [9].

Islom moliyasi instrumentlari kichik va o'rta biznes (KO'B) subyektlarini moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Xalqaro Moliya Korporatsiyasi (IFC) ma'lumotlariga ko'ra, o'rganilgan to'qqizta mamlakatda (Iroq, Pokiston, Yaman, Saudiya Arabistoni, Misr, Livan, Marokash, Tunis va Iordaniya) KO'Blar uchun islomiy moliyalashtirish bo'yicha 8,63 dan 13,2 milliard AQSh dollarigacha bo'lgan taqchilik mavjud [10]. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, 160 dan ortiq so'rovda qatnashgan banklarning atigi 36 foizi KO'Blarga mo'ljallangan mahsulotlarga ega. Musulmon aholi ko'pchilikni tashkil etadigan mamlakatlarda KO'Blarning aksariyati diniy e'tiqodlari tufayli an'anaviy bank kreditlaridan foydalanmaydi yoki cheklangan darajada foydalanadi [10].

Sukuk bozori mintaqaviy infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning muhim manbai sifatida shakllanmoqda. 2024-yilda jahon sukuk emissiyasi 205 milliard AQSh dollariga yetdi, umumiy muomaladagi sukuk hajmi esa 902,82 milliard AQSh dollarini tashkil etdi [11]. Xalqaro sukuk emissiyasi tarixdagi eng yuqori ko'rsatkichga — 65,6 milliard AQSh dollariga chiqdi, bu 2023-yilga nisbatan 24,5 foizlik o'sishni bildiradi [11]. Yashil va barqaror sukuk bozori ham tez sur'atda rivojlanmoqda — ESG sukuk hajmi 50 milliard AQSh dollariga yetdi, yangi emissiyalar esa 15,4 milliard AQSh dollarini tashkil etdi [12]. Malayziya 2017-yilda dunyoda birinchi bo'lib yashil sukuk chiqargan va bugungi kunda ham bu bozorda yetakchi pozitsiyani egallab kelmoqda.

Tadqiqot natijalari islom moliyasining mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Islom moliyasining asosiy tamoyillari — riskni taqsimlash, aktivlarga asoslangan moliyalashtirish va foizni taqiqlash — moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Xalqaro Valyuta Fondining sobiq rahbari Kristin Lagard ta'kidlaganidek, "islom moliyasi mamlakatlar moliyaviy barqarorligini ta'minlash salohiyatiga ega, chunki uning riskni taqsimlash xususiyati moliyaviy qarzni kamaytiradi, moliyalashtirish esa aniq aktivlarga bog'langan va shu sababli to'liq kafolatlangan" [13]. Bu xususiyatlar ayniqsa rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Malayziyaning tajribasi islom moliyasini muvaffaqiyatli rivojlantirish modeli sifatida e'tiborga sazovor. Mamlakat ketma-ket o'n ikki yil davomida IFDI reytingida birinchi o'rinni egallab kelmoqda [7]. Malayziya islom moliyasi ekotizimining kuchli tomonlari — bu xabardorlik, bilim va barqarorlik ko'rsatkichlaridir. Malayziya islom kapital bozorining umumiy hajmi 25,58 trillion ringgitni tashkil etadi, bu mamlakat kapital bozorining 60 foizidan ortig'idir [14]. Mamlakat dunyoda eng yirik sukuk emitenti bo'lib, global sukuk emissiyasining 36 foizini va muomaladagi sukukning 40,3 foizini tashkil etadi [7]. Malayziya tajribasi shuni ko'rsatadiki, mustahkam huquqiy baza, institutsional qo'llab-quvvatlash va aholining xabardorligi islom moliyasini rivojlantirishning asosiy omillari hisoblanadi.

Islom moliyasi moliyaviy inklyuzivlikni oshirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Jahon banki va Islom taraqqiyot bankining qo'shma tadqiqotiga ko'ra, islom moliyasi prinsiplari, xususan, riskni taqsimlash va qayta taqsimlash instrumentlari (zakat, sadaqa, qarz al-hasan) orqali kambag'allikni qisqartirish va iqtisodiy tenglikni

ta'minlashga xizmat qiladi [15]. Islom mikrofinans institutlari an'anaviy mikrofinans tashkilotlariga muqobil sifatida moliyaviy xizmatlardan chetda qolgan aholi qatlamlariga xizmat ko'rsatmoqda. Malayziyada "qiymatga asoslangan vositachilik" (VBI) konsepsiyasi doirasida 2017-yildan buyon islomiy banklar tomonidan 94,2 milliard ringgit miqdorida mablag' ajratilgan bo'lib, uning katta qismi mikro, kichik va o'rta korxonalarga, ijtimoiy infratuzilma va arzon uy-joylar qurilishiga yo'naltirilgan [14].

Markaziy Osiyoda islom moliyasini rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar zarur. Birinchidan, mintaqada islom moliyasi bo'yicha huquqiy bazani takomillashtirish va soliq to'siqlarini bartaraf etish lozim. Ikkinchidan, islom moliyasi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash va malaka oshirish dasturlarini kengaytirish kerak. Uchinchidan, aholi o'rtasida islom moliyasi mahsulotlari haqida xabardorlikni oshirish zarur. To'rtinchidan, mintaq mamlakatlari o'rtasida huquqiy va texnik standartlarni uyg'unlashtirishga erishish muhim [8]. Ushbu chora-tadbirlar mintaqaning islom moliyasi potensialini to'liq ro'yobga chiqarishga yordam beradi.

O'zbekiston uchun islom moliyasini joriy etishning bir qator afzalliklari mavjud. Birinchidan, mamlakatda aholining 94 foizi musulmonlar bo'lib, shariatga muvofiq moliyaviy xizmatlarga talab mavjud [3]. Ikkinchidan, O'zbekiston YalM so'nggi yillarda barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish jarayoni davom etmoqda. Uchinchidan, mamlakatda KO'B sektorini rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. To'rtinchidan, Islom taraqqiyot banki va Islom savdo moliyasi korporatsiyasi (ITFC) bilan hamkorlik kengayib bormoqda — 2024–2026-yillarga mo'ljallangan doiraviy shartnoma doirasida ITFC O'zbekistonga 530 million AQSh dollari miqdorida moliyaviy yordam ko'rsatmoqda [16].

3-jadval. Asosiy islom moliyasi instrumentlarining tavsifi va qo'llanish sohalari

Instrument	Tavsifi	Qo'llanish sohalari
Musharaka	Sheriklik shartnomasi — barcha tomonlar kapital kiritadi va foyda/zararni taqsimlaydi	Yirik loyihalar, korxonalarni moliyalashtirish, birligidagi investitsiyalar
Mudaraba	Bir tomon kapital, ikkinchi tomon mehnat kiritadi, foyda kelishilgan nisbatda taqsimlanadi	Investitsion fondlar, loyihalarni boshqarish, kapital ishtirokchiligi
Murabaha	Narxga ustama qo'shilgan holda sotish shartnomasi	Savdo moliyalashtirishi, tovarlar xaridi, aylanma mablag'
Ijara	Ijara shartnomasi — moliyalashtiruvchi aktivni ijaraga beradi	Uskunalar lizingi, ko'chmas mulk, transport vositalari
Istisna	Buyurtma asosida ishlab chiqarish shartnomasi	Qurilish loyihalari, sanoat uskunolari ishlab chiqarish
Sukuk	Aktivlarga asoslangan islomiy qimmatli qog'ozlar	Davlat qarzini moliyalashtirish, korporativ obligatsiyalar, infratuzilma loyihalari

Islom moliyasi instrumentlari turli iqtisodiy ehtiyojlarni qondirish imkonini beradi. Musharaka va mudaraba kabi sheriklik asosidagi instrumentlar riskni adolatli taqsimlash tamoyiliga asoslanadi. Murabaha va ijara savdo va lizing operatsiyalarini amalga oshirish imkonini beradi. Sukuk esa davlat va korporativ sektorning kapital bozorlaridan mablag' jalb qilishini ta'minlaydi [17]. Har bir instrument o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, turli iqtisodiy vaziyatlarda qo'llaniladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, islom moliyasi mintaq iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Jahon islom moliyasi sanoati 2024-yilda 3,88 trillion AQSh dollarlik aktivlarga ega bo'lib, yillik 14,9 foiz o'sish sur'atini namoyish etmoqda. Islom moliyasining asosiy afzalliklari — bu moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish, kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish hamda infratuzilma loyihalarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlaridir.

Markaziy Osiyo mintaqasida islom moliyasi hali dastlabki rivojlanish bosqichida bo'lsa-da, 2033-yilga borib aktivlar hajmi 11,9 milliard AQSh dollariga yetishi prognoz qilinmoqda. Qozog'iston mintaqada yetakchi pozitsiyani egallab kelmoqda, O'zbekiston esa ikkinchi o'ringa chiqish salohiyatiga ega. O'zbekistonda islom moliyasini muvaffaqiyatli joriy etish uchun huquqiy bazani takomillashtirish, mutaxassislar tayyorlash, aholini xabardor qilish va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Islom moliyasi instrumentlari, xususan sukuk, musharaka, mudaraba va ijara mintaq iqtisodiyotini rivojlantirish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash hamda infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda samarali qo'llanilishi mumkin. Malayziya tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat qo'llab-quvvatlashi, mustahkam huquqiy baza va institutsional rivojlanish islom moliyasining muvaffaqiyatli rivojlanishining kalit omillari hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2012). Financial Inclusion: Islamic Finance Perspective. *Journal of Islamic Banking and Finance*, 29(2), 45-67.
2. Islamic Financial Services Board (IFSB). (2025). Islamic Financial Services Industry Stability Report 2025. Kuala Lumpur: IFSB. <https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2025/05/IFSI-Stability-Report-May-2025.pdf>
3. Bekkin, R.I. (2019). *Islom iqtisodiy modeli va zamon*. Toshkent: O'zbekiston NMIU.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-dekabr kungi Oliy Majlisga murojaati. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>
5. International Islamic Financial Market (IIFM). (2025). IIFM Sukuk Report 2025. <https://www.iifm.net/>
6. ICD-LSEG. (2024). Islamic Finance Development Report 2024. London: London Stock Exchange Group.
7. Malaysia International Islamic Financial Centre (MIFC). (2024). Malaysia: Global Islamic Finance Hub. <https://www.mifc.com/>
8. Eurasian Development Bank, IsDBI, & LSEG. (2025). The Future of Islamic Finance in Central Asia. Almaty: EDB. <https://eabr.org/en/analytics/special-reports/>
9. Fitch Ratings. (2025). Islamic Finance Landscape in Central Asia and Azerbaijan. New York: Fitch Ratings.
10. International Finance Corporation (IFC). (2015). Islamic Finance: An Opportunity for SME Financing. Washington: World Bank Group.
11. International Islamic Financial Market (IIFM). (2025). Record-Breaking International Sukuk Issuances Hit US\$ 65.6 Billion. Press Release. <https://www.iifm.net/>
12. World Bank. (2025). State of the Sukuk Market and Prospects for Growth. World Bank Blogs. <https://blogs.worldbank.org/>
13. International Monetary Fund (IMF). (2015). Islamic Finance: Opportunities, Challenges, and Policy Options. IMF Staff Discussion Note SDN/15/05.
14. Bank Negara Malaysia. (2024). Financial Sector Blueprint 2022-2026 Progress Report. Kuala Lumpur: BNM.
15. Mohieldin, M., Iqbal, Z., Rostom, A., & Fu, X. (2011). The Role of Islamic Finance in Enhancing Financial Inclusion in OIC Countries. Policy Research Working Paper 5920. Washington: World Bank.
16. International Trade Finance Corporation (ITFC). (2024). Framework Agreement with Uzbekistan 2024-2026. Jeddah: IsDB Group.
17. AAOIFI. (2021). Shari'ah Standards. Manama: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100